

Peygamber ile beraber gazvelere katılan İmrân, Mekke'nin fethinde Huzâa kabilesinin bayraktarlığını yaptı. Kabilesiyle birlikte yaşadığı için Resûl-i Ekrem ile irtibatını sürdürdü; sık sık Medine'ye giderek Hz. Peygamber'den, ayrıca Hz. Ebû Bekir, Osman ve Ma'kûl b. Yesâr'dan hadis rivayet etti. Oğlu Nüceyd ve âzatlısı Atâ ile Hasan-ı Basrî, Mutarrif b. Abdullah, Ebû Recâ el-Utâridî, Ebû'l-Esved ed-Düelî, Muhammed b. Sîrîn, Abdullah b. Büreyde ve Şa'bî ondan rivayette bulunanlardan bazılarıdır.

Basra şehri kuruluşuna İmrân, halka dinî bilgileri öğretmesi için Halife Ömer tarafından buraya gönderildi. Daha sonra Hz. Osman'ın Basra valisi Ziyâd b. Ebû Süf-yân'ın (veya Abdullah b. Âmir) isteğiyle Basra kadılığına getirildi. Ancak bu görevi sırasında haksızlık yaptığı gerekçesiyle kendisine itiraz edilmesi üzerine görevinden istifa etti (Vekî', I, 291). Bununla beraber fetva vermeye devam ettiğinden fetva ehli sahâbîler arasında zikredilmiştir. İmrân b. Husayn, resmî görevinden ayrıldıktan sonra hayatını Basra mescidinde hadis okutarak geçirdi ve 52 (672) yılında Basra'da vefat etti. Hasan-ı Basrî ondan daha değerli bir kişinin Basra'ya ayak basmadığını söylemiştir. İmrân'ın bu şehrin kültür ve idarî yapısının sağlam temeller üzerine oturtulmasında büyük emeği geçmiştir. Siyasî açıdan karışık bir dönemde görev almakla birlikte fitnelerden uzak durmayı başarmış, Emevî idaresi tarafından resmî görevlere getirilmesine rağmen Hz. Ali'ye karşı sürdürülen iç savaşta yer almamıştır.

Güzel giyinmeyi seven İmrân'ın, "Allah, kuluna verdiği nimetin işaretinin onun üzerinde görülmesinden hoşlanır" meâlinde bir hadis rivayet ettiği (*Müsned*, IV, 438), ayrıca kaşına, kılıç kuşanmış bir insan resmi nakşedilmiş bir yüzük taktığı (İbn Sa'd, VII, 10; Zehebî, II, 510) belirtilmektedir. Takvâ sahibi, zeki ve yöneticilik kabiliyetine sahip bir kişi olduğu bilinen İmrân özellikle sünnete uymanın zorunluluğu hususunda pek çok hadis nakletmiştir. Hadis rivayet ettiği meclislerde, haber verdiklerinin bir kısmının Kur'an'da bulunmadığını söyleyen kimselere ahkâmla ilgili pek çok ayrıntının Kur'an'da yer almayıp sünnetle belirlendiğini, Hz. Peygamber'in emirlerine uyulmasının Kur'an emri olduğunu söylemiştir (Ebû Dâvûd, "Zekât", I; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef*, XI, 255; İbn Ebû Âsım, II, 386; Hâkim, I, 109-110). Zehebî onun 180 rivayetinin bulunduğunu kaydetmekteyse de (*A'lâ-*

mû'n-nübelâ?, II, 511) Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde 193 rivayeti mevcuttur. Hadislerinden dokuzu *Şahîh-i Buḥârî* ve *Şahîh-i Müslim*'de müştereken, dördü sadece Buḥârî ve dokuzu sadece Müslim'de yer almaktadır. Abdurrahman Muhammed Sirâc *Dirâsâtü merviyâtî's-şahâbiyyi'l-celîl 'İmrân b. Ḥuşayn fî Müsnedi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1400, Câmîatü Ümmî'l-kurâ külliyyetü's-şerîfa [Mekke]).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 426-446; Ebû Dâvûd, "Zekât", I; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef*, Beyrut 1403/1983, XI, 255; İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳât*, VII, 9, 10, 11, 12; Müberred, *el-Kâmil* (nşr. M. Ahmed ed-Dâîl), Beyrut 1406/1986, III, 1473-1474; İbn Ebû Âsım, *Kitâbü's-Sünne*, Beyrut 1400/1980, II, 386; Vekî', *Aḥbârü'l-kuḍât*, I, 288, 291-292; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, VI, 296; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 109-110; III, 470-472; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 22; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 137-138; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*?, II, 508-512; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 26-27; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 125-126; Şevkânî, *Derrü's-seḥâbe* (nşr. Hüseyin b. Abdullah el-Ömerî), Dimaşk 1404/1984, s. 472, 688; Abdüsettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muḥaddişin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, II, 43-63.

ALİ YARDIM

İMRÂN b. ŞÂHİN

(عمران بن شاهين)

İmrân b. Şâhin es-Sülemî
(ö. 369/979)

Batîha Emirlîği'nin (Şâhinîler)
kurucusu ve ilk emîri.

Vâsî't'a bağlı Câmide'de doğdu. İşlediği bir cinayet sebebiyle Batîha'ya kaçarak burada gizlenmeye çalıştı. Çok geçmeden çevredeki avcılara ve eşkiyaya etrafında toplayarak Batîha'dan geçen yolcuların mallarını gasbetmeye başladı, yakalanacağını anlayınca Basra hâkimi Ebû'l-Kâsım el-Berîdî'ye sığındı. Bir süre sonra Berîdî tarafından Batîha'ya vali tayin edildi. İmrân, bu görevi sırasında Batîha'nın yüksek yerlerinde kaleler inşa etti, askerî gücünü giderek arttırmaya başladı ve kısa zamanda bölgede hâkim unsur haline geldi (338/949). Bağdat ile Basra arasındaki Dicle su yolunun kontrolü İmrân'ın eline geçti. Batîha'da ortaya çıkan bu durumu endişeyle karşılayan Irak Büveyhî Hükümdarı Muizzüddeve, nâibi Ebû Ca'fer es-Saymerî'yi İmrân'ın üzerine sevketti. Ancak İmâdüddeve'nin ölümü üzerine Batîha'ya düzenlediği seferlerden vazgeçti. 339 (950) yı-

linda ise Rûzbihân ed-Deylemî ile veziri Mühellebî'yi büyük bir orduyla Batîha'ya gönderdi. Meydana gelen savaşta Mühellebî'nin pek çok askeri öldürüldü; kendisi ölümden güçlüğüle kurtuldu. Bu olaydan sonra Muizzüddeve, İmrân'ın Batîha'daki hâkimiyetini resmen kabul etmek mecburiyetinde kaldı ve onu Batîha'ya vali tayin etti. İmrân, beş yıl sonra Muizzüddeve'nin öldüğüne dair şâyialar çıkınca Ahvaz'dan Bağdat'a gitmekte olan bir kafileyeye saldırıp para ve ticaret mallarına el koydu. Muizzüddeve'nin tepkisi üzerine paraları iade etti, ancak gasbettığı malları geri vermedi. Muizzüddeve de Rûzbihân'ı tekrar İmrân üzerine sevketti. Rûzbihân hücumu geçmeden İmrân Büveyhîler'e karşı isyan bayrağını açtı. Muizzüddeve, 356'da (967) Uman'a karşı yapacağı sefer sırasında Batîha'ya da uğrayıp isyanı bastırmaya karar verdi, fakat bu kararını gerçekleştirilmeden öldü. Yerine geçen oğlu Bahtiyâr, İmrân ile anlaşma imzalayarak isyana son verdi.

360 (971) yılında Batîha bir defa da Bahtiyâr tarafından kuşatıldı; fakat yine başarı sağlanamadı. Daha sonraki yıllarda taraflar arasında dostane münasebetler kuruldu. Bahtiyâr, 363'te (973-74) Sebük Tegin'in isyanıyla karşılaştığı zaman İmrân b. Şâhin'e hil'at gönderdi, kızıyla evlenmek istediğini bildirdi ve yardım istedi. İmrân onun her iki teklifini de reddetti.

İmrân b. Şâhin, Adudüddeve'nin kısa süreli ilk Irak hâkimiyeti sırasında mevkiini korumak için bağlılığını bildirmek üzere ona elçiler gönderdi (364/974-75), fakat çok geçmeden taraf değiştirerek Irak'ta Adudüddeve karşısında oluşan muhalefet içinde yer aldı. Asker göndererek bu muhalefeti destekledi. 366'da (976-77) Adudüddeve'nin tekrar Irak'a yürümesi üzerine zor durumda kalan Bahtiyâr'dan yeni bir yardım çağrısı alan İmrân onu Batîha'da ağırladı ve kendisine askerî tehzizat yardımında bulundu. Bahtiyâr da ona Muinüddeve lakabını verdi.

Muharrem 369'da (Ağustos 979) İmrân ölünce yerine oğlu Hasan geçti. Büveyhî Hükümdarı Adudüddeve de aynı yıl Batîha'yı kuşattı; fakat başarısız oldu. Hasan, Adudüddeve'ye tâbi olmak ve vergi vermek şartıyla hâkimiyetini korudu. İmrân'ın diğer oğlu Ebû'l-Ferec 372'de (982-83) Hasan'ı öldürerek yerine geçti ve bu değişikliği yeni Büveyhî hükümdarı Samâdüddeve'ye onaylattı. Ancak ertesi yıl Ebû'l-Ferec, İmrân'ın kumandanlarından Muzaffer b. Ali Hâcib tarafından öldürül-

dü. Başlangıçta Hasan'ın oğlu Ebü'l-Meâlî'yi tahta geçiren Muzaffer çok geçmeden iktidara el koydu ve kendisinin Sam-sâmüddeve tarafından Batîha'ya vali tayin edildiğini gösteren sahte bir belge düzenledi. Böylece yaklaşık yarım yüzyıl süren Batîha Emirliği sona erdi. İmrân b. Şâhin'in bir diğer oğlu Ebü'l-Heycâ Muhammed 412'de (1021) Batîha'da iktidarı ele geçirmek istediye de başarılı olamadı.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Miskeveyh, *Tecâribü'l-ümem*, II, 119-120, 123, 129-131, 158-159, 218, 231-232, 296-297, 329-330, 346-347, 354, 365-366, 369-370, 398, 409-412; Rûzrâverî, *Zeylû Tecâribü'l-ümem* (nşr. H. F. Amedroz), Oxford 1921, III, 82, 87-90; Muhammed b. Abdülmelik el-Hemedânî, *Tekmiletü Târihi't-Taberî* (Taberî, *Târihi* [Ebü'l-Fazl] XI içinde), s. 373, 380, 433; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VIII, 481-482, 485, 491, 510, 573, 575, 610-611, 644, 672, 701; IX, 23-24, 31, 324; Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtaşar fi ahbâri'l-beşer*, Beyrut 1375/1956, I/3, s. 133; I/4, s. 10; Zehbî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XVI, 267; Mafizullah Kabir, *The Buwayhid Dynasty of Baghdad*, Calcutta 1964, s. 10-15, 20, 22, 25, 29, 33, 36, 50; Fâruk Ömer, *Târihu'l-halici'l-'Arabî*, Bağdad 1985, s. 179-183; "İmrân b. Şâhin", *İA*, V/2, s. 987; "İmrân b. Şâhin", *EJ*² (İng.), III, 1175-1176.

AHMET GÜNER

İMRÂNÎ, Ali b. Ahmed

(bk. ALİ b. AHMED el-İMRÂNÎ).

İMRÂNÎ, Yahyâ b. Ebü'l-Hayr

(يحيى بن أبي الخير العمري)

Ebü'l-Hüseyn Yahyâ b. Ebi'l-Hayr b. Sâlim b. Es'ad el-İmrânî el-Yemânî (ö. 558/1163)

Şâfiî fakihî.

489'da (1096) Cened'in doğusunda bulunan Seyr'de (Masnaatü Seyr) doğdu. İmrân b. Rebîa b. Abs'in soyundan gelmektedir. Bazı kaynaklarda Sâlim babası Ebü'l-Hayr'ın, Es'ad da dedesinin adı olarak kaydedilmektedir. İmrânî Cened, Zülhafar ve Züssüfâl'de, ayrıca diğer bazı merkezlerde Mûsâ b. Ali es-Sa'bî, Abdullah b. Ahmed el-Hemedânî, Zeyd b. Hasan el-Fâyişî ve Zeyd b. Abdullah el-Yefâî gibi âlimlerden öğrenim gördü; Yemen'in önde gelen Şâfiî müctehidlerinden biri oldu. Kendisinden de başta oğlu Tâhir b. Yahyâ el-İmrânî, amcasının oğlu Muhammed b. Mûsâ el-İmrânî, Ahmed b. Muhammed el-Büreyhî olmak üzere birçok âlim ders aldı (talebelerinin bir listesi için bk. İbn Semüre el-Ca'dî, s. 185-210). İmrân-

nî 517 (1123) yılında Zûşrak'a yerleşti. 521'de (1127) hacca gitti. Hac sırasında Eş'arî âlimi Muhammed b. Ahmed eş-Şerîf el-Osmânî ile çeşitli konularda tartıştı, halku'l-Kur'ân meselesinde Hanbelîler'in görüşünü savundu. 549 (1154) yılına kadar ikamet ettiği Seyr'de karışıklıklar çıkınca Züssüfâl'e, ardından Zûşrak'a yerleşti. Burada yedi yıl kaldıktan sonra Dirâs'a ve arkasından tekrar Züssüfâl'e göç etti. 26 Rebiülâhîr 558'de (3 Nisan 1163) çıkan siyasi karışıklıklar sırasında öldürüldü.

Eserleri. 1. *el-Beyân*. Yemen bölgesinde Şâfiî fihhina dair yazılmış en önemli ve hacimli eserlerden biri olup Ebü İshak eş-Şîrâzî'nin *el-Mühezzeb* adlı kitabının şerhi yanında diğer kaynaklardan bazı ilâveleri ve mezhebe aykırı görüşleri ihtiva etmektedir. Yaklaşık on cilt olduğu söylenen eserin bazı nüshaları günümüze ulaşmıştır (Dârü'l-kütübü'l-Misriyye, Fikhü Şâfiî, nr. 25; TSMK, Revan Köşkü, nr. 616, II. cilt; ayrıca bk. Abdullah Muhammed el-Habeşî, s. 193). 2. *el-İntişâr fi'r-red 'ale'l-Kaderiyyeti'l-eşrâr*. Dönemin önde gelen Zeydî - Mu'tezilî âlimlerinden Ca'fer b. Ahmed et-Temîmî'nin *ed-Dâmiğ li'l-bâtil min mezâhibi'l-Hanâbil* adlı eserine reddiye olarak kaleme alınan kitapta ayrıca Eş'arîler'in görüşleri tenkit edilmiştir (Dârü'l-kütübü'l-Misriyye, Kelâm, nr. 818, 835; ayrıca bk. a.g.e., s. 105).

İmrânî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *ez-Zevâ'id* (Şîrâzî'nin *el-Mühezzeb*'ine, diğer kaynaklardan ilâve ettiği meseleleri derleyip ta'likatta bulunduğu bir eserdir), *Müşkilâtü'l-Mühezzeb*, *Garâ'ibü'l-Vasîf* (Gazzâlî'nin kitabı üzerine yazılmıştır), *Muhtaşaru İhyâ'ü'l-ülümü'd-dîn*, *Şerhu'l-Vesâ'il* (Gazzâlî'nin münazaraya dair *el-Vesâ'il ilâ tahkiki'd-delâ'il*inin şerhidir), *Maķâşidü'l-Lüma'* (Şîrâzî'nin fikh usulüne dair eseri üzerine yazılmıştır), *Menâkıbü'l-İmâm eş-Şâfiî*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Semüre el-Ca'dî, *Tabakâtü fukahâ'i'l-Yemen* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Beyrut, ts. (Dârü'l-kalem), s. 174-210; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), III, 336; İbnü's-Salâh, *Tabakâtü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye* (nşr. Muhyiddin Ali Necîb), Beyrut 1413/1992, I, 207-208; Sübkî, *Tabakât*, VII, 336-338; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 327-328; Abdülvehhâb b. A' İurrahmân el-Büreyhî, *Tabakâtu şulehâ'i'l-Yemen* (nşr. Abdullah Muhammed el-Habeşî), Beyrut 1403/1983, s. 164-165; Brockelmann, *GAL*, I, 490; *Suppl.*, I, 675; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 105, 192-193.

AHMET ÖZEL

İMROZ

Bugün Gökçeada adıyla bilinen, Çanakkale iline bağlı ilçe ve ada.

Ege denizinin kuzeyinde Çanakkale Boğazi'nin batısında Gelibolu yarımadasına 18 km. mesafede bulunmakta olup 279 km²'lik yüzölçümü ve 92 kilometrelik kıyı uzunluğuyla Türkiye'nin en büyük adasıdır. Stratejik açıdan büyük önem taşıyan adadaki Avlaka Burnu Türkiye'nin en batı ucunu oluşturur. 1970'li yıllara kadar kullanılan İmroz adı Grekçe İmbros'tan gelir. Bugün bu ad yerini Gökçeada'ya bırakmıştır.

Adanın iskân tarihinin ne kadar eskiye indiğine dair kesin bilgiler yoktur. Burada yer alan antik İmbros şehrinin kimler tarafından kurulduğu da bilinmemektedir. Kaleköy yakınlarında harabeleri bulunan antik İmbros şehrinin ilk iskân yeri olduğu düşünülmektedir. Burası kıyıda küçük bir körfeze bakan mevkiye bulunuyordu. Diğer önemli yerleşme mahalli, kıydan 5 km. kadar içeride bugünkü ilçe merkezinin bulunduğu 50 m. yüksekliğindeki bir tepe üzerindeki antik Panagia idi. Milâttan önce 500'de Atina'ya bağlanan ada bir asır sonra Delos birliğine tâbi oldu. Roma hâkimiyeti ardından Bizans idaresi altına girdi. Latin istilâsı (1204) sırasında Latin İmparatorluğu'na dahil oldu. Latin hâkimiyetinin sona erişile birlikte yeniden Bizans toprağına katıldı. Stratejik önemi dolayısıyla Bizanslılar 1261'den itibaren Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de ticarî faaliyetlerini arttıran ve bazı adaları ellerinde bulunduran Ceneviz ve Venedikliler'e karşı adayı ellerinde tutmaya çalıştılar. Özellikle komşu Taşöz ve Semadirek hâkimi Cenevizli Gattiluso ailesi İmroz'u kendi nüfus alanı içine almak için gayret sarfetmekteydi. Bu maksatla XIV. yüzyıldan itibaren bölgede faaliyet gösteren Osmanlılar'ı buradan uzakta tutmak için her türlü siyasi manevrayı yaptıkları, hatta yıllık vergi ödemeyi kabullendikleri belirtilir. 1403'te bu sülardan geçen İspanyol seyyahı ve elçisi Clavijo, İmroz'un Bizans'a ait olduğunu yazar. Yine 1444'te Anconalı Cyriacus da buranın Bizans'ın elinde bulunduğunu belirtir.

İstanbul'un fethinden sonra aslen İmrozlu bir asilzade olan tarihçi Kritobulos'un anlattıklarına göre adadaki idareci zümre korkuya kapılıp Kefalos Burnu'n-